

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Töajõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA

COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu-
ja oskuste vajaduse muutusele:

avalik haldus

Tallinn 2021

SA Kutsekoda

Siinne ülevaade on väljavõte 12.01.2021 avaldatud uuringuaruandest „COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele“. Vt <https://oska.kutsekoda.ee/oska-valdkonnad/>.

Uuringu viis läbi SA Kutsekoda OSKA uuringumeeskond ajavahemikus juunist novembrini 2020, tehes koostööd Arenguseire Keskusega.

Ülevaate tulemusi täiendab 2020. aasta suvel OSKA meeskonna koostatud valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste vajaduse ülevaade, mis hõlmas ka viirusekriisist üles kerkinud esmast oskuste täiendamise vajadust. Vt lähemalt https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/06/OSKA-%C3%BClevaade-valdkonnaspetsiifiliste-IKT-oskuste-vajadusest_16.06.2020.pdf.

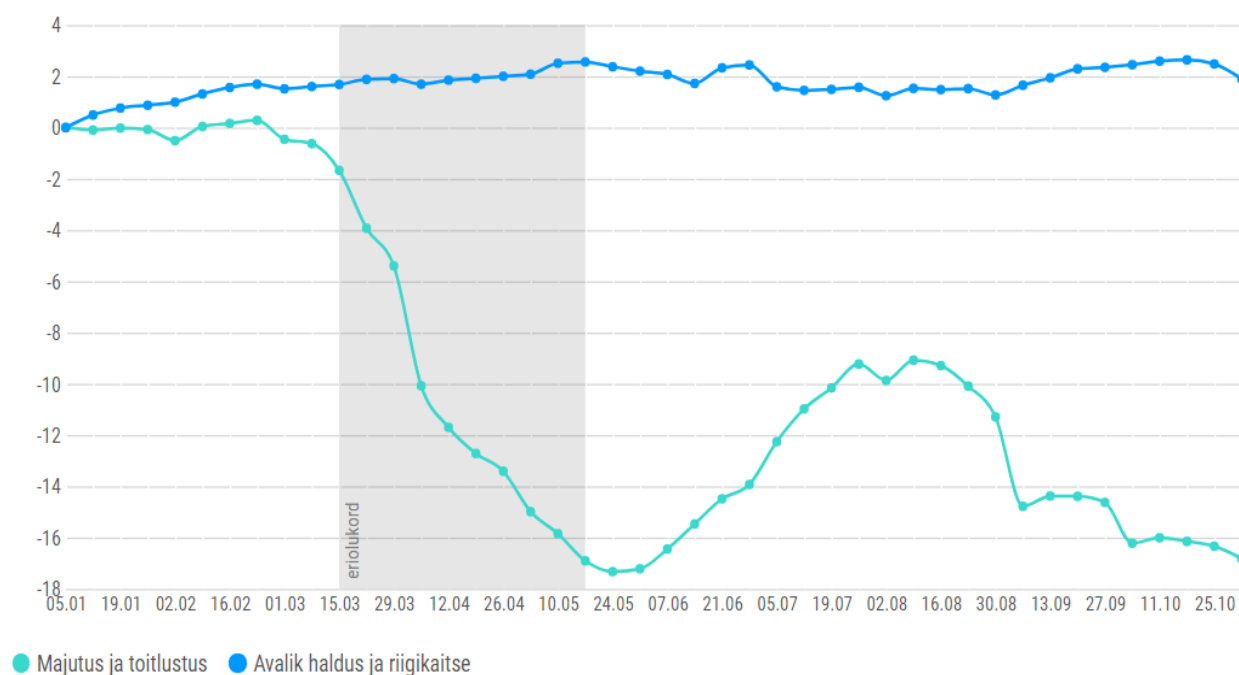
Ülevaates kirjeldatakse COVID-19 kriisi olulisemaid vahetuid (1–2 aasta vaates) mõjusid valdkonnale, sh tööhõivele ning oskuste vajadusele ja koolitusvajadusele. Hinnangud valdkonna kriisist väljumisele ja edasisele arengule 5–10 aasta vaates on koondatud valdkonna jaoks olulisemate mõjutegurite kaupa tabelisse dokumendi lõpus. Mõjutegurite olulisuse hinnang viiepallisel skaalal (5 = olulisim) tugineb valdkondlike fookusarutelude, majandusnäitajate, arengutrendide varasemate käsitluste ning teiste seotud uuringute ja kirjalike allikate sisendile. Mõjutegurist lähtuv hinnang tööhõive kasvule või kahanemisele on esitatud kolmesuunalise noole põhimõttel: ↗ teguri mõjul hõive kasvab, → teguri mõju hõivet oluliselt ei muuda, ↘ teguri mõjul hõive kahaneb. Noole suund väljendab ainult konkreetse teguri mõju hõivele ega tähistata hõive üldproгноosi valdkonna või kutsealade lõikes. Üldine hinnang COVID-19 mõjust OSKA varasemale valdkondlikule tööjõu- ja oskuste progноosile esitatakse eraldi alapeatükina.

Ülevaade on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärgi 5 „Õpe kutse- ja kõrgharidus on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõuvajaduse seire- ja progноosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordineerimissüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

Ülevaate autoriõigus kuulub sihtasutusele Kutsekoda. Ülevaates sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Rosenblad, Y., Tiik, R., Mets, U., Pihl, K., Ungro, A., Uiboupin, M., Lepik, I., Leemet, A., Kaelep, T., Krusell, S., Viia, A., Leoma, R. (2021). COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja progноosisüsteem OSKA.

TAUSTANÄITAJAD

OSKA avaliku halduse¹ valdkonna kohta täpset statistikat pole, küll aga avaliku halduse ja riigikaitse kohta. Suuremas osas need valdkonnad siiski kattuvad. Avaliku halduse ja riigikaitse valdkonna puhul on kriisi lühiajalise mõju hindamisel põhiline näitaja hõivatute arvu muutus. Jooniselt 11 nähtub, et **kriis pole hõivet avalikus halduses olulisel määral mõjutanud**. Töösuhete arv on püsinud stabiilsena ning kokkuvõttes on toimunud isegi väike kasv. Kontrastiks on joonisel toodud töösuhete muutus majutuses ja toitlustuses, kus töösuhete arv on märkimisväärselt vähenenud.

Joonis 11. Hõivatute arvu suhtelise muutuse võrdlus avalikus halduses ja riigikaitstes ning majutuses ja toitlustuses 2020. Allikas: Statistikaamet

COVID-19 KRIISI LÜHIAJALINE MÕJU

- Viirusekriisi mõju avaliku halduse valdkonnale oli kindlasti **väiksem kui enamikus majandusvaldkondades**. Seda näitab ka tõik, et koondamisi ja palkade kärpeid kevadel ette ei võetud² ning ka järgmisel aastal palgafond ei vähene. Küll aga on oodata avaliku sektori palkade külmutamist vähemalt aastaks³.
- Olulise muutusena **vähenes järsult igasugune vahetu rahvusvaheline koostöö** (sh väliskonverentsidel ja -koolitustel osalemine), kuna töölähetused avalikus halduses viidi miinimumini või keelati sootuks ning on marginaalsed ilmselt veel ka järgmisel aastal. Samuti piirati ja piiratakse majaväliste delegatsioonide vastuvõtmist.

¹ OSKA avalik haldus on määratletud uuringus Krusell, S., Pihl, K. (2020) Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: Avalik haldus. Tallinn: SA Kutsekoda. <https://oska.kutsekoda.ee/field/avalik-haldus/>

² Sommer, R. Delfi 19.03.2020. Martin Helme: avalikus sektoris palkade kärpimine süvendaks majanduslangust. <https://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/martin-helme-avalikus-sektoris-palkade-karpimine-suwendaks-majanduslangust?id=89292207>

³ ERR 30.09.2020. Aaspõllu, H. Avaliku sektori palgad külmutatakse vähemalt aastaks. <https://www.err.ee/1141406/avaliku-sektori-palgad-kulmutatakse-vahemalt-aastaks>

- Enim mõjutas Covid-19-st tingitud kriis **ilmselt avaliku halduse töövorme**, kuna võrreldes paljude teiste valdkondade ja majandusharudega oli töökohti võimalik lihtsamini suunata kaugtööle ning inimesi töötama enda kodudest. Seda võimalust kasutavad paljud avaliku halduse töötajad sõltuvalt töö iseloomust ka veel pool aastat hiljem ning ilmselt on oodata distantsilt töötamise juurutamist ka tulevikus.

Hõive

- Hõivatute arvu kriis olulisel määral ei mõjutanud. Võrreldes erasektoriga koondati avaliku halduse asutustest töötajaid väga vähesel määral. Selle peamine põhjus oli riigi põhimõtteline lähenemine hoiduda personali- ja palgakärbetest.

Oskused/koolitusvajadus

- Kuna kodukontoritesse koliti sisuliselt üleöö, pidid töötajad kiirelt omandama **uued digioskused ning võtma kasutusele kaugtööd soodustavaid tarkvaralahendusi**, mis asendasid kontoris tavapäraseid seadmeid ja suhtlusviise.
- Igapäevaseks muutusid videokoosolekud meeskonnaga suhtlemiseks ja tähtsamate teemade arutamiseks.
- Lisaks tehnilistele oskustele tuli töötajatel **arendada ka üldoskusi** – teiste seas muutusid ülioluliseks enese- ja ajajuhtimise ning projektijuhtimise oskus.
- Paljudele töötajatele osutus proovikiviks eristada töö- ja puhkeaega, asendustegevustest hoidumine ning üleüldine kodukeskkonnas töötamine samal ajal teiste pereliikmetega.
- Kodus töötades oli avaliku halduse töötajatel lihtne osaleda **veebi teel toimunud koolitustel**, mida kriisi haripunktis toimus igapäevaselt ja eri teemadel nii riigisisiselt kui ka rahvusvaheliselt.
- Levinud veebiseminarideks olid teiste seas näiteks **psühholoogilise eneseabi koolitused, efektiivse kaugtöö kogemuste jagamine ja selleks vajalikud tööriistad, teadmiste jagamine küberturvalisusest** jpm.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Vt tabelit valdkonna peatüki lõpus.

COVID-19 MÕJU OSKA SENISELE PROGNOOSILE

OSKA avaliku halduse tööjõu ja oskuste vajaduse prognoosi koostati ajal, kui kevadine kriis oli täies hoos ning prognoosi tehes puudutasid eksperdid ka kriisi võimalikke mõjusid. **Suure tõenäosusega ei toimu põhimõttelisi muutusi**, kuid mõju kindlasti on, pidades eriti silmas hõivet kuni kolmeaastases perspektiivis. Järgnevalt on toodud võimalikud arengusuundumused ja analüüsitud nende mõju, nagu kirjeldatud OSKA avaliku halduse uuringu vastavas alapeatükis.⁴

Juhul kui majanduslangus kujuneb sügavaks ja pikaajaliseks, tähendab see tahes-tahtmata olulisi kärpeid ka avalikus halduses. **See puudutab nii hõivatute sissetulekuid kui ka hõivatute arvu, samuti pakutavate teenuste mahu vähenemist. Samas võib veelgi kasvada sotsiaal-, töö- ja tervishoiu alavaldkonna tööjõuvajadus.** Rahaliste vahendite puudus pidurdab uute algatuste ja tehnoloogiate edasiarendamist, samuti keskkonnapoliitiliste meetmete rakendamist (mõjutab keskkonnaspetsialistide hõivet). Teisalt võidakse majanduse taaskäivitamisel just rõhuda seniste tehnoloogiliste ja

⁴ Pihl ja Krusell (2020). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: avalik haldus. Kutsekoda, OSKA. <https://oska.kutsekoda.ee/field/avalik-haldus/>

keskkonnaalaste arengusuundade hoogustamisele. **Võib kasvada veelgi vajadus väliskaubanduse asjatundjate järele uutel sihtturgudel.** Seda mõjutab ennekõike see, millised saavad olema viirusekriisi majanduslikud tagajärjed eri piirkondade jaoks. Samas võib süveneda majanduslik proteksionism, mistõttu uutele turgudele sisenemine ja positsiooni tugevdamine võib osutada senisest veelgi raskemaks. Pikaajaline kriis kasvatab vajadust sise- ja välisjulgeoleku tugevdamise järele, mis mõjutab sise-, välis- ja kaitseministeeriumi tööjõuvajadust.

Sügav ja kestev majanduskriis võib eriti mõjutada kultuuri, noorsootöö, spordi jt mitteelutähtsate teenuste pakkumist ning seega ka hõivet, kuna eelkõige seatakse esiplaanile elutähtsate teenuste tagamine. **Kriis võib anda tõuke avaliku halduse tegevuste senisest kiiremaks optimeerimiseks ning kokkuvõttes kahandab hõivet ka pikemas perspektiivis.** Teiselt poolt võib kriis anda tõuke avaliku teenistuse hõivatute arvu säilitamiseks teatud alavaldkondades ja asutustes (nt sotsiaalvaldkonnas, tervishoius ja julgeoleku valdkonnas), et tagada vajalik valmisolek tuleviku kriisidele.

Lühidalt, võimalikud on vastassuunalised arengusuundumused ja **tegelik reageering sõltub paljuski tehtavatest poliitilistest otsustest** ning avaliku halduse valdkonna ülesannete ja funktsioonide täitmiseks mõeldud rahaliste vahendite olemasolust.

KOKKUVÕTE

- Kriisi mõju avalikus halduses ei ole olnud kuigi suur. Ei ole olnud suuri kärpeid ning töösuhete arv ei ole suurel määral muutunud. Avaliku halduse käekäik edaspidi sõltub eelkõige sellest, kuidas läheb Eesti majandusel tervikuna, aga ka poliitilistest otsustest. Poliitilised otsused puudutavad ka valikuid ja otsustusi, milliseid ülesandeid ja funktsioone avalik haldus peab täitma ning milline on nende n-ö kvaliteet ja kättesaadavus elanikele.
- Oskuste puhul kasvas hüppeliselt vajadus tehniliste digioskuste järele (sh kaugtööd võimaldavate tehniliste abivahendite kasutusoskus) ning muutusid ülioluliseks üldoskused, nagu enese- ja ajajuhtimise ning projektijuhtimise oskus. Valdkonna arengut mõjutab enim digitaliseerimise ja automatiseerimise jätkuv kasv, mille puhul on oodata jätkuvat vajadust teenuste disainimise ja arendamise ning analüüsioskuste järele. Kaugtöö osakaalu püsiva kasvu ning kontaktide vähenemise tõttu kasvab psühholoogilise eneseabi oskuste vajadus. Teisenenud on ka ootused juhtide oskustele, sh meeskondade juhtimine ja motiveerimine distantsilt ning kaugtöö tingimustes.

Valdkonna edasist arengut mõjutavad palju poliitilised otsused – rahaliste vahendite puudus pidurdab uute algatuste ja tehnoloogiate edasiarendamist ning keskkonnapoliitiliste meetmete rakendamist.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Mõjutegurid (olulisus 1–5 palli, 5 = olulisim)	Mõju kriisist väljumisele ja edasisele arengule	Mõju tööhõivele	Mõju oskustele ja koolitusvajadusele
Digitaliseerimise ja automatiseerimise jõuline toetamine (5)	- Tehnoloogilised täiustused ei asenda loovmõtlemist ja inimestega suhtlemist. - Suurimat potentsiaali nähakse tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtus tugitegevuste puhul, eriti kohalikes omavalitsustes, ning andmete käitlemisel ja analüüsil.	↘ - Valdkonna edasine automatiseerimine ja digitaliseerimine aitab vähendada tööjõudu ja suunata seda suuremat lisaväärtust loovate ülesannete täitmiseks.	- Kasvatab vajadust teenuste disainimise ja arendamise ning analüüsioskuste järele, sh nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse andmeanalüüsi ja -käitlemise oskused.
Kaugtöö osakaalu püsiv kasv (3)	- On oodata kaugtöö jätkuvat kasvu ja juurutamist. Sellega võib muutuda vajadus kontoripindade puhul ning ka avaliku halduse asutused võivad hakata rentima senisest väiksemaid tööruume⁵. - Kasvab virtuaalkoosolekute osakaal, mis vähendab eri linnade vahelist mobiilsust töökoosolekute eesmärgil ja ajakulu transpordile.	↗ - Kaugtöö osatähtsuse kasv suurendab valikut sobiva tööjõu järele, kuna üha vähem hakkab sõltuma töökoha asukoht elukohast. - Nii avaneb enam töövõimalusi ka väljapool pealinna elavatele potentsiaalsetele töötajatele või ka pealinna teiste regioonide elanikele.	- Kasvab vajadus digioskuste ja kaugtööks vajalike tarkvaraliste lahenduste kasutusoskuse järele, samuti enese- ja ajaplaneerimise ning projekti-juhtimise oskuste järele. - Kontaktide vähenemise tõttu kasvab psühholoogilise eneseabi oskuste vajadus. - Teisenenud ootused juhtide oskustele, sh meeskondade juhtimine ja motiveerimine distantsilt ja kaugtöö tingimustes.
Inimeste riigiülese liikumise piiramine ja distantsihoidmise vajadus vähemalt kahe aasta jooksul (2)	- Piirangud reisimiseks, sh lähetusteks, ning rahvusvahelistel konverentsidel ja koolitustel osalemiseks vähendavad vahetut rahvusvahelist koostööd. - Piirangud ürituste korraldamiseks mõjutavad riigisiseste ürituste, nt konverentsid, suuremad koosolekud jne, korraldamist ning kasvab nende virtuaalse korraldamise osatähtsus.	→ - Pikas plaanis mõjutegur tööhõivet ei mõjuta.	- Kasvab distantsilt kontaktide loomise ja hoidmise ning suhtlusoskuse tähtsus, kasutades mitmesuguseid virtuaalseid platvorme. - Üritusturunduse oskuste vajadus vastavalt muutunud oludele. - Ilmselt kasvab veebikoolituste osakaal ja tähtsus, eriti mis puudutab rahvusvahelisi koolitusi.
Suurem tähelepanu tervisele ja hügieenile (1)	- Üldine paradigma muutus haigena töö käimises, milles avalik haldus saab kindlasti olla teenäitaja rollis. - Toob kaasa muutused töökorralduses, nt hajutatuse nõuded töökollektiivides, üritustel jne.	↗ - Viiruse jätkuva laialdase leviku korral võib kaasa tuua vajaduse eraldi töökohtade järele, mille vastutada on	- Üldine tervise- ja hügieeniteadlikkuse kasv.

⁵ Soopan, I. Maaleht 28.10.2020. Uus reaalsus on käes. Nägemist, büroo! Kaugtöö levib nagu koroonaviirus. <https://maaleht.delfi.ee/uudised/uus-reaalsus-on-kaes-nagemist-buroo-kaugtoo-levib-nagu-koroonaviirus?id=91482426>

	- Desinfitseerimis- ja enesekaitsevahendite kasutamine töökollektiivides ja üritustel, tekitades lisakulu.	kõik koroonaviiruse leviku piiramisega seonduv asutus ⁶ .	
Muud mõjud (varandusliku ebavõrdsuse kasv, kasvav maksukoormus, rohepöörde toetamine jne) (4)	- Rahaliste vahendite puudus pidurdab uute algatuste ja tehnoloogiate edasiarendamist. - Pidurdub ka keskkonnapoliitiliste meetmete rakendamine, mis mõjutab keskkonnaspetsialistide hõivet. - Teisalt võidakse majanduse taaskäivitamisel just rõhuda seniste tehnoloogiliste ja keskkonnaalaste arengusuundumustuste hoogustamisele.	↘ - Süvenenud kriisi tingimustes võib lõpuks olla ka avalik haldus silmitsi nii tööjõu- kui ka palgakärbetega.	- Seoses rohepöördega on vaja ka avalikku haldusesse keskkonnaalaste kompetentsidega töötajaid ja mitte ainult konkreetsetel ametikohtadel, vaid horisontaalselt kõikide töötajate puhul.

⁶ ERR 28.10.2020. Toim. Krjukov, A. Lanno: töökollektiividesse võiks luua koroonapiiramiseks eraldi ametikoha. <https://www.err.ee/1152370/lanno-tookollektiividesse-voiks-luua-koroonapiiramiseks-eraldi-ametikoha>